

Anna
a Vlastovčí muži

Gabriel Sarit

Gavriel Savit
Anna a Vlaštovčí muž

Anna a Vlaštorčí muží

Gabriel Sarit

PŘELOŽILA VĚRA KLÁSKOVÁ

ANNA AND THE SWALLOW MAN

Copyright © Gavriel Savit, 2016

Jacket art and interior illustrations copyright © Laura Carlin, 2016

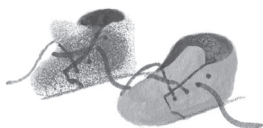
Translation © Věra Klásková, 2016

ISBN 978-80-7432-710-0 (váz.)

ISBN 978-80-7432-754-4 (epub)

ISBN 978-80-7432-756-8 (mobi)

ISBN 978-80-7432-755-1 (váz.)

*Věnováno Sophii „Sluníčku“ Taitové blahé paměti
jakožto nedostatečná oplátka za všechny ty nádherné knihy,
které mi dala.*

Co říkáš ?

Když se Anna Łaniová ráno šestého listopadu roku 1939 – v sedmém roce svého života – probudila, nevěděla pár věcí.

Nevěděla, že vrchní velitel gestapa v okupovaném Polsku přikázal rektorovi Jagellonské univerzity, aby si vyžádal účast všech profesorů (mezi něž patřil i její otec) na přednášce a diskusi o dalším směřování polské akademické obce pod německým vedením, a nevěděla ani to, že se dotyčná přednáška má konat toho dne v poledne.

Anna nevěděla, že jejího otce odvedou ve společnosti kolegů z posluchárny číslo padesát šest nejdřív do vězení v Krakově, městě, kde Anna s otcem žila, a pak ho postupně přepraví do dalších internačních zařízení na polském území, než bude nakonec transportován do koncentračního tábora Sachsenhausen v Německu.

Nevěděla ani, že za několik měsíců budou otcovi přeživší kolegové přesunuti do ještě smutněji proslulého tábora Dachau v Horním Bavorsku, ale ani to, že v době tohoto přesunu už její otec nebude v takovém stavu, aby byl transportu schopen.

Jedno však Anna věděla: že dnes dopoledne má tatínek na několik hodin odejít.

Hejno sedmiletých holčiček má nesmírně pestrou skladbu. Některé z nich vám řeknou, že už jsou dávno dospělé, a člověku dá dost práce, aby ochotně nepřítakal; jiné jako by se spíš zajímaly o skrytá dětská tajemství, která mají vepsaná křídou zvnitřku hlavy, než aby se vůbec bavily s dospělým; a pak jsou ještě další (a tato skupina je zdaleka největší), jež se dosud úplně nerozhodly, ke kterému táboru náleží, a podle toho, jaký je zrovna den, hodina, či dokonce chvíle, vám ukážou zcela jinou tvář, než jakou byste očekávali.

Anna byla ve svých sedmi letech jednou z posledně jmenovaných a tento dvojnásobný stav pomáhal pěstovat její otec. Zacházel s ní jako s dospělou – s úctou, vážností a ohledy –, ale jaksi se mu zároveň dařilo v ní chránit a udržovat pocit, že všechno, s čím se Anna na světě setkává, je zbrusu nový objev, určený výhradně pro její mysl.

Annin otec byl profesorem lingvistiky na Jagellonské univerzitě v Krakově a bydlet s ním znamenalo, že se každý den v týdnu odehrává v jiném jazyce. Než Anna dorostla do věku sedmi let, její němčina, ruština, francouzština a angličtina byly velmi dobré, mluvila slušně jidiš a ukrajinsky a trochu ovládala i arménštinu a rumunské nářečí z oblasti Karpat.

Polsky na ni otec nemluvil nikdy. Polština už se o sebe postará sama, řekl.

Člověk se nenaučí tolik jazyků jako Annin otec, pokud nechová vřelou lásku k mluvení. Většina Anniných vzpomínek se týkala otce, jak mluví – jak se směje a žertuje, hádá se a vzdychá s někým z přátel a konverzačních partnerů, kterých měl po městě bezpočet. Po většinu času, který s ním strávila, si vlastně Anna myslela, že každý z jazyků, jimiž otec mluví, je jako zakázkový oblek ušit na míru jednotlivým osobám, se kterými rozprávěl.

Francouzština nebyla francouzština, ale *monsieur* Bouchard. Jidiš nebyla jidiš, ale reb Šmulik. Každé slovo a věta v arménštině, jež kdy Anna vyslechla, jí připomínaly obličej malého, starého *tatika*, který ji a otce pokaždé vítal šálky silné hořké kávy.

Každé arménské slovo vonělo kávou.

Kdyby byl Annin mladičkový život dům, pak by jeho nosné pilíře tvořili muži a ženy, s nimiž otec ve volném čase debatoval. Udržovali nebe nahoře a zemi dole a usmívali se a mluvili s ní, jako by byla jejich vlastní děcko. Na návštěvu k nim nikdy nešel jen profesor Łania, ale profesor Łania a Anna. Nebo jak to brali oni, profesor Łania a Aňa nebo Hanele nebo Anke či Anuška, popřípadě Anouk. Měla tolik jmen, kolik bylo jazyků, kolik bylo na světě lidí.

Ale pokud je každý jazyk přiřazen pouze jediné osobě, pak holčička nakonec samozřejmě začala uvažovat: Jaký je jazyk mého otce? Jaký je ten můj?

Odpověď však byla docela prostá – ti dva hovořili jazyky jiných lidí. Zdálo se, že všichni ostatní jsou svázáni s jediným jazykem, v nejlepším případě se dvěma či třemi, avšak pro Annina otce jako by vůbec neplatily hranice, jichž se držel každý, kdo obýval širou a různorodou krajinu Krakova. Otec nebyl omezován žádným způsobem mluvy. Mohl být vším, co si přál. Snad s výjimkou sebe sama.

A platilo-li tohle o Annině otci, pak to nejspíš platilo i o Anně. Místo aby profesor předal dceři jeden konkrétní jazyk, který by ji definoval, obdařil ji celým širokým spektrem jazyků, které znal, a řekl: „Vyber si mezi nimi. Vytvoř si pro sebe něco nového.“

V žádné z Anniných vzpomínek otec nemlčel. V její paměti přebýval jako živá socha vymodelovaná podle pozice, v níž byl zvyklý naslouchat: pravou nohu přehozenou přes levou, loket opřený o koleno, bradu v dlani. Tento postoj Annin otec zaujímal často, ale i když byl mlčky strháván pozorností, neubráníl

se, aby nekomunikoval, takže se mu rty a obočí kroutily a tetelily v reakci na to, co mu lidé povídali. Jiní by se ho museli vyptávat, co mají tyto svérázné tiky a záškuby znamenat, jenže Anna tímto jazykem hovořila plynně, a proto se ptát nemusela.

S otcem propovídali spoustu času. V každém koutě bytu a v každé ulici města mluvili všemi možnými řečmi. Byla si jista, že ze všech lidí otec rozpráví nejradši s ní.

Anna si pamatovala, že ve chvíli, kdy si prvně uvědomila, že jazyk je kompromis, který lidé sdílejí – tedy že dva lidé hovořící stejným jazykem nemusejí být nutně stejní –, jí otec poprvé a naposledy nedokázal odpovédět na otázku.

Tenkrát se vraceli z nějakého výletu a už se smrákalo. Městskou čtvrt, kudy procházeli, Anna nepoznala. Otec ji držel pevně za ruku a rázoval tak dlouhými kroky, že musela vedle něj poklusávat, aby mu stačila. Jak se slunce hroužilo za střechy domů a pak za kopce v dáli, zrychloval stále víc, a než slunce zapadlo docela, už v podstatě utíkali.

Uslyšela je dřív, než cokoli zahlédla. Byl to mužský hlas, který se nahlas a vesele smál a ze kterého číselo tak upřímné pobavení, že se usmívat začala i Anna; nemohla se dočkat, až uvidí, čemu se ten muž tak směje. Když ovšem došli do ulice, odkud ten zvuk zazníval, úsměv jí zamrzl na rtech.

Stáli tam tři vojáci.

Smál se ten nejmenší. Druhé dva si příliš nevybavovala, pamatovala si jen to, že jí připadali strašně velcí.

„Vyskoč!“ řekl nejmenší voják. „Hop, hop!“

Prošedivělý stařec před nimi se ze všech sil snažil jeho rozkazu vyhovět, poskakoval zcela bezúčelně na místě, ale zjevně měl něco s nohou – asi si ji ošklivě pochroumal. Bylo očividné, že se cítí opravdu bídně. Pokaždé, když jeho boty dopadly na dláždění, dusil s velikým úsilím výkřik, ačkoli se mu obličej křivil bolestí.

Zdálo se, že tohle působí malému vojákovi ještě větší radost. Na této vzpomínce byla nejhorší ona čirá, bezmezná radost, která z jeho smíchu čišela – v Annině mysli ten voják mluvil, a tím pádem se i smál jazykem *Herr Doktora* Fuchsmanna.

Herr Doktor Fuchsmann byl skoro plešatý tlustoch, který neustále nosil vestu. Měl brýle a hůl, s jejíž pomocí se celý den šoural po své nevelké lékárně. *Herr Doktor* Fuchsmann byl člověk, jenž se chichotal a takřka pořád rudl ve tváři. Za tu krátkou dobu, co ho Anna znala, jí podstrčil více sušenek, než kolik jich kdy někde jinde viděla.

A ten malý voják hovořil jazykem *Herr Doktora* Fuchsmanna.

Annou to zmátlo. Nechápala ani vojáka v souvislosti s lékařem, ani lékaře v souvislosti s vojákem. A tak udělala přesně to, co by v takové situaci udělalo každé dítě: zeptala se otce.

Kdyby Annin otec nebyl takový, jaký byl, a kdyby Anna po valnou část krátkých sedmi let svého života neslyšela, nemluvila ani nemyslela částečně v němčině a nejevila k tomu vlohy, zkrátka a dobře, kdyby neměla tak přesvědčivě znějící přízvuk rodilé mluvčí, tenhle příběh by patrně skončil dřív, než začal.

„Papá,“ řekla Anna, „proč se smějí tomu pánovi?“

Otec neodpověděl. Voják se po nich ohlédl.

„Protože, *Liebling*,“ pravil, „tohle není člověk. Tohle je *Jude*.“

Tuto větu si Anna zapamatovala přesně, jelikož změnila všechno, co znala. Myslela si, že ví, co je to jazyk, jak funguje i jak lidé ze vzduchu, do něhož mluví, loví různá slova, aby kolem nich utkali jejich obrys.

Jenže tohle bylo daleko složitější.

Reb Šmulik neříkal *Jude*. Reb Šmulik říkal *jid*.

A ať už tenhle voják mluvil jakýmkoli jazykem, lišil se od *Herr Doktora* Fuchsmanna do té míry, do jaké si přál dát všem najevo, že se liší od Žida, reba Šmulika.

* * *

Roku 1939 vstoupila do země zvané Polsko skupina lidí zvaných Němci a převzala moc nad městem Krakov, kde žila Anna. Krátce nato tito Němci zahájili operaci s názvem Sonderaktion Krakau, která měla postihnout intelektuály a akademické hodnostáře města, k nimž náležel Annin otec.

Dnem, určeným k provedení Sonderaktion Krakau, byl šestý listopad 1939 – v sedmém roce Annina života – a Anna toho rána nevěděla nic víc, než že otec musí na pár hodin odejít.

Nedlouho po jedenácté ji zanechal v péči *Herr Doktor* Fuchsmanna a pak už se nikdy nevrátil.

Nebylo nijak neobvyklé, že otec svěřil Annu svým přátelům, když musel vyřídit nějakou naléhavou záležitost. Důvěřoval jí natolik, že chvíli ji v bytě klidně nechal samotnou, avšak někdy se potřeboval vzdálit na delší dobu. Přece jen byla ještě dost malá a čas od času bylo nutno na ni dohlédnout.

Otec dělal, co mohl, aby Annu izoloval ode všeho, co se dělo ve městě, jenomže válka je válka a chránit dítě před světem donekonečna není možné. Na ulici byly uniformy a křičící lidé a psi a strach a někdy se tam střílelo, a pokud je člověk řečný, nakonec jeho dcera beztak zaslechne slovo *válka*, ať už vyslovené kradmo, či nahlas. Slovo *válka* je tíživé ve všech jazycích.

Anna se matně rozpomínala, že bývaly i doby předtím, než ji tohle tíživé slovo přiklopilo ze všech stran jako síť se zatěžkanými okraji, ale víc než postava či obličej nějaké konkrétní osoby – dokonce i víc než kratičký záblesk paměti, který si dokázala vybavit v souvislosti se svou matkou – tvořil jádro jejích vzpomínek na tyto časy pulzující život, jímž bujaré město dříve překypovalo: procházky po veřejných parcích a zahradách, kdy všichni vesele švitoří; sklenice piva či šálky kávy nebo čaje u stolku podél korza; matky, milenci a přátelé, kteří venku vykřikují jména, až se to v kamenných ulicích rozléhá, v naději, že dolétnou k milované hlavě a přimějí ji k otočení

dřív, než zmizí za rohem. Tyhle dny se Anně zdály být prochnuté věčným teplem a sluncem, kdežto válka se do značné míry podobá bouřlivému počasí (o čemž se měla Anna záhy poučit): když se k ní schyluje, není dobré nechat se zastihnout pod širým nebem.

V posledních měsících prožil Annin otec docela dost času s dcerkou doma, kde spolu rozmlouvali, a když vyvstala naléhavá potřeba obklopit se tichem, četli. Myslel to sice dobře, ale většině knih, jež měl doma, Anna stále ještě nedorostla, a proto trávil většinu času s jedinou knihou, s objemným svazkem příběhů pro děti, vybraných z různých zdrojů. Ať už pocházely z Ezopa či z Bible, z mýtů skandinávských nebo egyptských, všechny byly ilustrovány stejnou útěšnou rukou ve stylu devatenáctého století: pero a inkoust na silném, těžkém papíře.

Jakmile se Anna od této knihy odloučila, hned se jí po ní zastesklo. Ještě dřív, než se jí začalo stýskat po otcí.

Ty první dvě tři hodiny po poledni šestého listopadu se *Herr Doktor Fuchsmann* k Anně choval jako vždycky, to znamená, že když bylo v obchodě prázdno, škádlil ji a smál se přes brýličky, ale když při příchodu nového zákazníka zařinčel zvonek u dveří, v tu ránu na ni zapomněl. V posledních dnech přísun sušenek podstatně zeslábl, Anna to však chápala – *Herr Doktor Fuchsmann* jí tento nedostatek vysvětlil poukazem na válku. Tohle byl běžný zvyk, s nímž se už Anna vcelku obeznámila: zdálo se, že vždycky, když se někdo poslední dobou zmíní o něčem mimořádném, vztahuje se to k válce.

Anna si dosud nebyla zcela jista, co přesně se slovem válka rozumí, ale měla dojem, že se alespoň zčásti jedná o útok na zásobování sušenkami, a něco takového zkrátka nemohla schvalovat.

V obchodě bylo toho dne tak rušno, že něco podobného Anna nepamatovala, a většinu těch, kdo se sháněli po úlevných prostředcích *Herr Doktora* Fuchsmanna, zjevně tvořili mladí Němci v mírně rozdílných uniformách. V lékárně se objevilo i několik starších mužů v oblecích, kteří hovořili zřetelnou, úsečnou němčinou; ačkoli se evidentně jednalo o týž jazyk, jímž hovořil *Herr Doktor*, Anně se zdálo, že zatímco se jejich němčina s napjatým svalstvem energicky předklání, ta jeho jen uvolněně posedává. Všechno to bylo hrozně zajímavé, ale *Herr Doktor* Fuchsmann začínal být nervózní, když příliš zjevně věnovala pozornost něčemu, co museli říct jeho zákazníci, takže se Anna ze všech sil snažila vypadat, jako by neposlouchala.

Jak se den vlekl dál, *Herr Doktor* Fuchsmann se pokoušel zakrývat sílící znepokojení, ale když nastal čas zavřít obchod a otec si Annu ještě nepřišel vyzvednout, znervózněl zcela očiividně.

Leč Anna se ještě nijak zvlášť nestrachovala. Už dřív se stalo, že otec byl delší dobu pryč, a vždycky se vrátil.

Jenomže teď se na ulicích čas od času ozývala střelba a psi štěkali v jednom kuse. *Herr Doktor* Fuchsmann příkře odmítl vzít Annu s sebou domů, a v ní začalo klíčit první semínko nervozity. Předtím k ní byl pořád tak milý, a proto ji mátl, že se najednou začal chovat nevlídně.

Tu noc Anna prospala pod pultem obchodu *Herr Doktora* Fuchsmanna, bez deky jí bylo zima, a protože se s postupující nocí ulice stále více hemžily Němci, bála se, že ji někdo uvidí nebo uslyší.

Dlouho nedokázala usnout. Starosti, které se jí honily hlavou, jí zaměstnávaly mysl, ale ne zase natolik, aby se Anna ubránila nudě. A právě v tomhle nekonečně se vlekoucím okamžiku se jí zastesklo po její knize příběhů.

Na konci knihy byl příběh, u něhož se popraskaná vazba začala pravidelně otvírat, příběh o hubeném přízraku jménem Alder King. Anna s rozkoší zírala na jeho portrét, dokud hrůza nedostoupila téměř nesnesitelné míry a vzápětí neustala. Strach spolehlivě mizel spolu s přízrakem, polapený mezi stránkami knihy, a Anna teď zatoužila zaklapnout mezi ně i drobnou obavu, která v ní hlodala.

Ráno přinesl *Herr Doktor* Fuchsmann Anně trochu jídla. Uklidnilo ji to, kolem oběda však začalo být zřejmé, že *Herr Doktor* nemá v úmyslu jí v lékárně poskytovat útočiště. Zkroušeně Annu ubezpečil, že kdyby se pro ni otec vrátil, hned ho pošle za ní, ale vysvětlil jí, že už si ji tu zkrátka dál nechat nemůže.

Všechno, co říkal, dávalo smysl. Mohla se s ním snad hádat?

Poté, co *Herr Doktor* Fuchsmann vyšel z obchodu, aby dovezl Annu domů, zamkl za sebou. Když dorazili na místo, Anna rychle poznala, že včera při odchodu za sebou zamkl i její otec. Leč tohle se *Herr Doktor* Fuchsmann nikdy nedozvěděl: jakmile totiž měli na dohled dům, kde Anna s otcem bydleli, omluvil se a chvátal zpátky do lékárny.

Anna seděla přede dveřmi jejich bytu dlouho, předlouho. Část její bytosti si byla pořád jista, že otec už je na zpáteční cestě, a proto se pilně snažila potlačit strach a na jeho místo dosadit onu jistotu. Samozřejmě že se otec brzo vrátí!

Jenomže se nevrátil. Kdykoli Anna ucítila, že její přesvědčení slábně, zkusila vzít za kouli u dveří. Brala za ni znovu a znovu a pokaždé začínala být pevně přesvědčená, že otec ve skutečnosti nezamkl, ale že ona prostě zatím neotočila kouli dost silně.

Avšak i když si tak toužebně přála, aby to byla pravda, dveře nepovolily. Ve dnech míru se takové představy občas stávají skutečností. Ve válečných časech však nikdy.

Anně se zdálo, že tam sedí hotovou věčností, a svým způsobem to tak opravdu bylo. Pro dítě je hodina nečinnosti celý život. A Anna tam ty hodiny proseděla přinejmenším dvě nebo tři, a nebýt staré paní Niemczykové, která bydlela přes chodbu, snad by tam na otce čekala, dokud by její čekání neukončila válka.

Paní Niemczyková si často profesoru Łaniovi (i jiným) stěžovala, že s dcerkou mluví moc nahlas a moc dlouho do noci, ale Annin otec byl přesvědčen, že se sousedce zkrátka nelíbí, že si do domu vodí cikány a Armény a Židy. Paní Niemczyková mluvila pouze polsky a pokaždé toho řekla jen dost málo. V životě takhle stará dáma nepronesla jediné slovo přímo k Anně, přestože o ní v její přítomnosti často mluvila s jejím otcem, zpravidla proto, aby mu sdělila, jak špatně svou dceru vychovává. Není třeba dodávat, že Anna ze setkání s ní nebyvala dvakrát nadšená, přestože jinak měla rozhovory s lidmi ráda.

Krátce poté, co započalo Annino čekání u dveří bytu, paní Niemczyková vyšla na chvíli ven vyřídit si nějakou pochůzku. Když procházela chodbou, pohled jí utkvěl na Anně a při návratu z ní už oči nespustila, dokud za sebou nezaklapla dveře bytu.

Anna si nebyla jista, co může od paní Niemczykové očekávat, ale stará dáma čas od času pootevřela a škvírou zkontrolovala, jestli ta malá holka pořád ještě vyseďává na chodbě, a pokaždé, když ji Anna zahlédla, musela konstatovat, že to málo, co z obličeje paní Niemczykové za dveřmi vidí, vyhlíží stále spokojeněji.

Nebýt staré paní Niemczykové, Anna by tam nejspíš čekala na otce ještě hodně dlouho. Nebýt staré paní Niemczykové, Anna by se nejspíš nikdy nesetkala s Vlaštovcím mužem.

Po celém Krakově byla spousta bytů a pokojů, či dokonce kaváren a hostinců, kde by ji někdo z různorodé skupiny otcových přátel vlídně uvítal některým z mnoha jazyků a na pár dní ji u sebe nechal, ale ona se stejně vrátila k lékárně *Herr Doktor* Fuchsmanna. Koneckonců právě tady přece viděla otce naposled. A otec se domnívá, že ji tu najde.

Přípozdívalo se. Anna měla hlad, a jak se slunce zvolna sklánelo k obzoru, začala si lámat hlavu, kde bude dnes v noci spát. Tahle starost v ní vyvolávala nový pocit – až do večerjška ještě nikdy v životě nespala jinde než ve své postýlce za zamčenými dveřmi jejich bytu. A tam stačilo přejít halu a byla u otce.

Když se Anna objevila na ulici před lékárnou, *Herr Doktor* Fuchsmann se zrovna věnoval zákazníkovi. Přes veliké zrcadlové sklo ho viděla mluvit s nějakým pánem v obleku, a třebaže hleděl přímo na ni, zdálo se, že ji nevidí.

Na ulici byla zima.

Ačkoli byla navzdory svému útlému věku Anna zvyklá chovat se v mnoha ohledech jako dospělá, nepostrádala pravou dětskou poslušnost. *Herr Doktor* Fuchsmann jí oznámil, že si ji v krámě nemůže nechat; bez ohledu na to, jak pevně je přesvědčena, že se okolnosti zásadně změnily, bez ohledu na to, jak si zoufá, tudíž nevstoupí dovnitř, dokud jí nebude řečeno, že je to v pořádku.

Tenhle přístup dospělí hodnotili slovy „takhle se chová hodná holčička“.

Anna tedy zakotvila na ulici a čekala na otce, který nepřišel. Ulice, kde stál obchod *Herr Doktor* Fuchsmanna, byla krátká: úzká dlážděná cesta do oblouku, jež spojovala dvě důležité třídy a ani za jednou z nich už dál nepokračovala. Provoz tady nebyl nijak hustý a bylo zřejmé, že kromě zákazníků, kteří chodili do lékárny a dalších krámků v přízemí zdejších domů,

do téhle úzké uličky lidé většinou vstupují nebo z ní vycházejí, protože bydlí v patře nad obchody, takže venku nijak neotáleli. Pokaždé, když někdo procházel kolem Anny, klopila oči a v duchu žadonila, ať ji buď nevidí, anebo ať je to její otec. Čas si krátila tím, že si pohrávala s uvolněnými nitkami na sukni a zkoušela, za které se dá zatahat.

Její pozornost nakonec upoutal zvuk střevíců. Ten klapavý rytmus musel po ulici přejít ze strany na stranu snad stokrát, kroužil okolo sem a tam, na chvíli zmizel a pak se zas objevil, až jí zvuk dřevěných podpatků cvakajících o dlažební kostky nakonec začal připadat povědomý. Když s překvapením zvedla hlavu, byla si naprosto jistá, že tyhle boty už zná. Krátce nato si muž, který se nad střevíci tyčil, všiml, že si ho Anna všímá.

Byl vysoký a mimořádně hubený. Trojdílný oblek z hnědé vlny měl rozhodně šitý na míru. Těžko si totiž představit, že by se našel jiný člověk stejných tělesných rozměrů, a šatstvo, které měl na sobě, mu přiléhalo k tělu těsně jako rukavice. Třímal starou doktorskou brašnu z hnědé kůže, která vyrudla do odstínu o něco světlejšího, než jakým se honosil jeho tmavý oblek. Brašna měla mosazné kování a na straně monogram *SWG*, poskládaný z vybledlých červených písmen – tuto barvu musela původně mít i mužova tmavá kravata. Přestože bylo nebe bez mráčku, mezi držadly brašny vězel dlouhý černý deštník.

Když huběňour postřehl, že se na něj Anna dívá, zastavil se a ze své hrozitánské výšky opětoval její pohled přes kulaté brýle se zlatými obroučkami. V ústech měl nezapálenou cigaretu, kterou vzápětí uchopil dlouhými vyzáblými prsty a vytáhl si ji z úst. Nadechl se, aby mohl promluvit.

A přesně v té chvíli vyvolalo zařinčení zvonce z obchodu *Herr Doktor* Fuchsmanna na ulici mladého německého vojáka.

Hubeňour zprudka obrátil k vojákovi hlavu a oslovil ho zřetelnou, ostrou, perfektně artikulovanou němčinou. Zeptal se ho, zda je tohle podnik toho slovutného lékaře, kterého prý mají všichni tak v oblibě. Anna se přistihla, jak tají dech.

Vysoký muž s cizincem si krátce a přívětivě popovídali a voják se zaručil za kvalitu služeb poskytovaných uvnitř i za ochotu obsluhy. Koneckonců lékař byl Němec a stěží se dalo očekávat, že by se s ním mohl měřit některý z těch *polnisch* felčarů.

Po příslušné odmlice hubeňour kývl vojákovi na znamení díky a stočil pohled k obchodu. Působil autoritativně a Anna si stejně jako mladý voják začínala klást otázku, jestli by ho neměla odněkud znát. Vojáček, dokonale obeznámený se zvyky svých přímých nadřízených, si úsečné děkovné přikývnutí správně vyložil jako signál, že se může vzdálit, ale než stihl poodejít, hubeňour ho k sobě přivolal zpátky.

„Napadlo mě, *Soldat*,“ řekl, „zdali byste mi nemohl zapálit cigaretu.“ Dlouhé ruce měl přitom sepnuté za zády. Klidně se tedy mohl obtěžovat a zapálit si sám.

Mladý voják mu svědomitě vyhověl. Hubeňour se mu nepodíval do očí, nepoděkoval ani slovem, a dokonce ho ani nevzal na vědomí.

Dlouze zašlukoval z cigarety.

Voják se vytratil do hlubin Krakova.

Hubený muž se opět nadechl z plných plic kouře a vzápětí se zas obrátil k Anně.

„Tak,“ pronesl pěknou němčinou, přičemž mu ze rtů splývalo stejné množství slov i kouře. „Kdopak jsi?“

Anna neměla ponětí, jak má na tuhle otázku odpovědět. Čelist jí pracovala ve snaze najít slovo v některém z jazyků, aby ho mohla vytvarovat ze vzduchu – věděla, že němčina pro její osobu používá verzi „Anna“, ale zdálo se jí jaksi nevhodné říkat tomu přísnému autoritativnímu člověku, kdo *je*. Navíc

byla prostydlá a hladová a vyděšená a především: její mysl si horečně pokoušela vybavit konkrétní zdrobnělinu, kterou by se mohla označit.

Hubeňour povytáhl obočí a naklonil hlavu doprava. Zamračil se a přepnul do polštiny: „Na koho čekáš?“

Zatímco jeho němčina byla zřetelná a ostrá, jeho polština byla oblá a svižná. S výjimkou otce byl pro Annu prvním člověkem, který stejně dobře ovládal více než jeden jazyk.

Ráda by mu odpověděla, ráda by si s ním promluvila, nevěděla však, co by měla povídat. Napadlo ji, aby mu řekla, že čeká na otce, ale upřímně řečeno, už vlastně ani netušila, jestli je to pravda, a pokud se o tomhle hubeném cizím člověku dalo něco s jistotou tvrdit, pak to, že není radno na něj vyrukovat se lží.

Hubeňour na Annino mlčení zareagoval kývnutím a přepnul do ruštiny: „Kde máš rodiče?“

Odpověď na tuto otázku by měla být snadná, ale byl zde kámen úrazu: Anna nedokázala odpovědět po pravdě, protože to nevěděla. Už se mu to chystala sdělit, ale vysoký muž si mezitím zvykl na její mlčení, zakroužil kolem ní a promluvil znovu: v jidiš.

„Jsi v pořádku?“

A právě tahle otázka Annu rozplakala. Samozřejmě i ty ostatní byly se svou nezodpověditelností svým způsobem matoucí i protivné. Snad to způsobil tón jeho hlasu, znějícího náhle trochu měkčeji – on, tenhle muž, jenž ji nemálo děsí a tyčí se nad ní málem do nebe, o ni jeví zničehonic starost. V posledních týdnech a měsících začínaly být věci v pořádku čím dál méně a Anna si už ani nevzpomínala, kdy se jí naposled někdo zeptal, jak se má. Dokonce i otec měl natolik plné ruce práce s tím, aby okolní svět obestřel zdáním jakés takés správnosti, že už radši ani zpětně nezjišťoval, jestli je jeho úsilí úspěšné.

Snad za to mohla jidiš. Byl to jazyk reba Šmulika. Reba Šmulika už Anna nespatriła řadu týdnů, a i když byla dítě, nebyla

slepá vůči tomu, co se dělo se Židy z tohoto města. Dokud na ni nepromluvil tenhle hubeňour, nebyla si ani úplně jista, jestli vůbec přežívá samotná jidiš.

Ale nejpravděpodobnějším vysvětlením pro Anniny slzy byla patrně skutečnost, že tohle byla jediná otázka, na kterou mohla odpovědět s jistotou: Ne, nebyla v pořádku.

Zdálo se, že její slzy hubeného chlapíka spíš zmátly, než znepokojily. Opět svažil obočí, a když na ni shlédl dolů, naklonil hlavu. Nejvíc ze všeho budil dojem, že je zvědavý.

Oči měl velice pronikavé, zasazené hluboko v důlcích, a ačkoli se holčička velmi snažila ukrýt svoje slzy před světem, dalo jí značnou námahu, aby se do těch očí nedívala. Byly jako rybářské háčky: zasekly se do Annina pohledu a přitáhly ho k sobě.

To, co udělal vzápětí, Anně navždy změnilo život.

Hubeňour obrátil bystrý zrak k okapům domů, jež se k sobě podél této krátké uličky tiskly. Annin pohled, který byl pořád v jeho zajetí, ho poslušně následoval. Když muž zahlédl, co hledal, sevřel rty a začířikal – vyslal směrem k obloze jasnou, hvízdavou větu.

Najednou se ozvalo pleskání křídel a do ulice se jako vypuštěná bomba snesl pták. Roztáhoval křídla, aby do nich nabral vzduch a zpomalil svůj sestup, až se nakonec snesl na vlhkou, šedivou dlažební kostku, kde poskakoval, pomrkával a natáčel hlavičku na stranu ve snaze vzhlédnout k dlouhánovi.

Ten si přendal cigaretu z levé ruky do pravé, a když přidřepl k dláždění, špičatá kolena málem u uší, vytrčil levý ukazováček souběžně se zemí.

Pták zůstal chvíli bez hnutí. Hubeňour na něj opět promluvil, a jako by ho zavolal jménem, ptáček zatřepotal křídly a usadil se na halouzce jeho prstu jako na bidýlku.

Muž se pomaloučku otočil a přistrčil ptáčka blíž k Anně.

Zahleděl se jí do vykulených očí a ke rtům si přiložil pravý ukazovák na znamení, ať je zticha.

To ani nebylo třeba. Anna, která se bála, že by mohla tohle zářivé, líbezné, křehké stvořeníčko vyplašit, nejenže přestala plakat, ale opět se přistihla, že tají dech.

Viděla toho tvora neuvěřitelně zřetelně – nebylo divu, protože muž jí ho přidržoval těsně před očima. Ptačí hlavička a křídla měly odstín jasné, živé, měňavé modři, zatímco obličejík a náprsenka byly světle oranžové. Ocásek byl rozdělen do tvaru široké vidlice a pohyboval se v rychlých záškubech. Jinak byl ale ptáček dokonale nehybný a vzhlížel k Anně, jako by se tomu hubeňourovi podařilo vytvořit sérii soch, jež jsou věrným obrazem živých tvorů a hřadují mu na hřbetě ruky, přičemž se nepostřehnutelně střídají.

Navzdory sobě samé se Anna usmála a napřáhla ruku, aby se ptáčka dotkla. Chvilí to vypadalo, že položí konečky prstů na jeho měkké peří, ale pták bleskurychle uhnul a odletěl, místo aby na sebe nechal sáhnout.

Ústa hubeného muže zůstala strnulá v chladném výrazu, ale v bystrých očích se mu mihl oheň vítězoslávy. Děsivě hbitě a plynule se opět rozvinul do celé své výšky a vykročil přes ulici k obchodu *Herr Doktor* Fuchsmanna. Annu šokovalo, že vůbec zaslechl, jak vydechla do vzduchu tichou otázku.

„Co to bylo?“ zeptala se.

„Vlašťovka,“ opáčil muž, aniž se po ní ohlédl.

Zvonec na dveřích lékárny umkl.

Když hubeňour z krámu zase vyšel, bylo jasné, že nemá v úmyslu zapřádat s Annou další hovor. Jeho oči, účelové nástroje určené k tomu, aby braly do zajetí zraky jiných lidí, se jen mihly okolo místa, kde se Anna choulila ke zdi, a ani se o ni nezadrhly. Než se stihla vyhrabat na nohy, kroky podobné výstřelům už muže napůl odnesly k ústí uličky.

Jenomže když vyšel z lékárny, Anna byla připravená.

V svižné přepršce vzájemně si nepodobných jazyků mu zodpověděla všechny otázky.

V jidiš řekla: „Už je mi lépe.“ A pak rusky: „Myslím, že se tatínek už nevrátí.“ Německy prohodila: „Já jsem já.“ A vzápětí řekla polsky: „A teď čekám na vás.“

Vysoký muž zůstal chvíli tiše stát uprostřed ulice. Každého jiného živoucího člověka by tohle ohromilo, ale on nedal najevo žádný určitý dojem, pouze Annu bedlivě pozoroval tmavými, hodnotícíma očima.

Když už nedokázala čekat ani chvíli, dodala francouzsky, protože se jí právě tohle dralo na mysl nejvíc: „Ale ptačí řeči mluvit neumím.“

Bylo to poprvé, co Anna uslyšela, jak se Vlačstovčí muž směje (dohromady se to stalo třikrát).

„Já zas neumím francouzsky,“ opáčil.

Na okamžik zůstal mlčky stát, sledoval Annino ustrnutí, jako by čekal na znamení či signál, jež mu ozřejmí, co se odehrává v rozpínání a stazích jejího drobného hrudního koše.

Anna sama cítila, jak tone v prázdné strnulosti. Poprvé to vyslovila, vůbec poprvé dovolila sama sobě vidět situaci takhle jasně: ano, myslela si, že se otec už nevrátí.

Vyslovit to se jí zdálo drsné a nesprávné, jako by holýma rukama trhala zubatý, prorezavělý kov – jako by ji tatínek zavolal přes dvůr plný lidí, ona ho slyšela, ale odvrátila se od něj.

Všechno znehybnělo.

Hubeňour se najednou k čemusi rozhodl, a když Anna uviděla, jak vykročil směrem k ní, překvapilo ji, že se jí zničehonic zmocnil strach.

Tenhle vysoký cizinec byl bezesporu osoba, která nebudila valnou důvěru. Obestírala ho jakási hrozba, tichá intenzita, která v žádném případě neladila s vlastnostmi, jež si lidé pěstují, aby si

získali náklonnost dětí. Ale stejně měl v sobě cosi, co ji fascinovalo – snad to, jak snadno rozprávěl s vlaštovkou. Upřímně řečeno, tenhle člověk byl sakra divný, ale jeho podivnost byla pronikavá a jaksi povědomá. Anna a její otec možná neměli vlastní jazyk, anebo byly jejich jazykem všechny řeči sakumprásk. Anna neodolatelně cítila, že v tomhle vysokém cizinci nachází dalšího příslušníka svého vzácného rodu: muže mnoha jazyků.

Než hubeňour několika dlouhými kroky urazil vzdálenost, která je dělila, Anna byla i přes svůj strach připravena vyslechnout, co jí tenhle cizinec poví: že ho pro ni poslali. Očekávala, že uslyší, že bude-li mu důvěřovat a půjde s ním, odvede ji zpátky k otci, protože byl vyslán, aby se stal jejím strážcem a pečoval o ni, dokud se Anna nebude smět vrátit, kam patří.

Byla rozhodnutá.

Jenomže on nic takového neřekl. Místo toho se k ní sklonil a podal jí sušenku úplně stejnou, jaké jí vždycky dával *Herr Doktor Fuchsmann*.

Nic než sušenku.

Avšak v Annině rozhodnuté mysli tohle byl jakýsi zázrak předpodstatnění; signalizoval přenos otcovského vysvěcení z osoby *Herr Doktora Fuchsmanna* na vysokého cizince a byl to nejlepší možný vývoj, lepší nežli všechny ostatní, na slovech založené scénáře, jaké si vůbec uměla představit. Nejenže ta sušenka byla lahodná – byla v tom jakási magie. A i ta byla lahodná.

Dlouhán s nelíčenou radostí sledoval, jak se Anna do sušenky zakusuje. Na tak malou holčičku byla už velice dlouho o hladu, a teď dostala něco tak báječného jako tahle dobrota chutnající po másle a cukru. Netrvalo dlouho a po sušence se jen zaprášilo.

Než Anna odpoutala pozornost od náhle a nepochopitelně zmizelé sladkosti, hubeňour se opět napřímil a vztyčil se vysoko nad ni.

„Drž se z dohledu,“ řekl po dlouhé chvíli a pak obrátil oči směrem ke Krakovu. „Jak nejdéle to půjde.“

Vzápětí se od Anny odpoutal a zmizel v rušné příčné ulici, přičemž jeho pohyb klapavě ohlašovaly dřevěné špalíky podpatků.

Ve věku sedmi let Anna – možná trochu opožděně – teprve přicházela na to, jaké jsou zákonitosti, podle nichž svět skutečně funguje. Oněch sedm krátkých roků bylo vroubeno sérií neuvěřitelných pozdvižení a zvrátů: nejdřív jí zemřela matka, pak se ocitla ve válečném světě a nyní se jí ztratil i otec. Chápala to tak, že takhle už to zkrátka chodí. To, co člověk zná, nezůstane; to, co očekává, mizí. Na rozmazlanou sedmiletou dívčenu se Anna stala stvořením výjimečně přizpůsobivým. Ať už se na ni promluvílo jakýmkoli jazykem, dokázala odpovědět.

Takže když se objevil tenhle hubený muž, co rozprávěl s vlaštovkami a ze vzduchu uměl vyčarovat její oblíbené sušenky, proč by se nenaučila mluvit jeho řečí? A vůbec, jeho mluva byla cosi nevyzpytatelného, mihotavého: k vojákům hovořil s autoritou hraničící s opovržením, k ptáčkům zase s výrazem laskavé něhy.

A přece: když sledoval, jak Anna sahá po vlaštovce či ukusuje ze sladké sušenky, za jeho klidnou tvář se dalo vytušit i něco jiného než všechen ten třpyt a proměnlivost – něco hmotného a pevného a opravdového. Něco skrytého.

Byl to muž, který neříká pokaždé to, co si myslí nebo cítí.

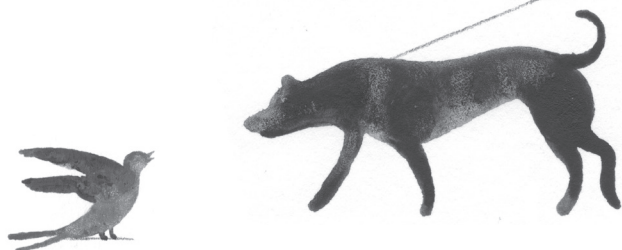
Anna věděla, že jednotlivé jazyky pracují s jemnými odstíny výrazu s odlišnou mírou doslovnosti – v jednom jazyce může slovní obrat znamenat přesně to, co chtěl mluvčí sdělit, zatímco v jiném takové slovní spojení prostřednictvím nenápadného kouzla přenášení významu třeba jen naznačí hloubku pocitu či skrývaný postoj.

Tohle všechno je třeba říct, aby bylo jasné, proč Anna pochopila s hněvem až děsivým, natolik silným, aby jí dodal sílu roztrhnout chladné železo holýma rukama, že se mezi slovy, jež jí vysoký cizinec pověděl nahlas, tají i slova další.

„Drž se z dohledu,“ řekl jí. „Jak nejdéle to půjde.“

Anna se v duchu usmála. „Však už jdu.“

Byla rozhodnutá.

Následuj toho, kdo tě vede

Anna ještě nikdy nevytáhla paty z Krakova, ale ještě než se na město snesl příkrov války, doprovázela otce do mnoha zdejších veřejných zahrad, a když tedy teď daleko před sebou spatřila vysokého cizince docházet ke kopcům, pomyslela si, že ji vede do největšího parku, jaký kdy viděla.

Držet se v jeho stopách na ulicích v centru města nebylo pro Annu těžké. O pořádný kus přečníval většinu chodců, takže i z dálky bez obtíží rozeznávala jeho hlavu, která trčela z davu, dokud ji Anna nenechala zmizet za rohem.

Obtížné bylo držet se z dohledu, jak jí hubený muž nakázal. Na ulicích se ve válečných časech vyskytují děti dvojího druhu: ty první přitahují pohledy dospělých, kteří vnímají jejich tíseň, zatímco ty druhé se chovají tak, že od nich kolemjdoucí odvracejí hlavy. Ačkoli se to Anně za současného stavu moc nehodilo, měla to štěstí, že patřila k těm prvním; dětem spadajícím do druhé skupiny často není pomoci.

Nicméně Anna se toužila vyhnout pozornosti. Netrvalo dlouho a objevila trik, jímž se toho dalo docílit. Dobře živená

holčička v hezkých červenobílých šatech ihned budila rozruch, jestliže se jí v obličejí zračily obavy a úsilí, jestliže se snažila rozpoznat, co je daleko před ní, a pohybovala se přískoky vpřed – a přesně k tomuhle ji její úkol v tu chvíli nutil. Ale na jedné křižovatce Anna s jistotou pocítila, že před sebou na ulici vidí *monsieur* Boucharda, starého otce francouzského přítele, a najednou se impulzivně přestala snažit sledovat vysokého cizince, usmála se a radostně se rozběhla ke známému člověku.

Nakonec to sice *monsieur* Bouchard nebyl, ale Anně okamžitě došlo, jak tenhle její výbuch veselí působí. Když chodila po ulici váhavě a ustrašeně, dospělí, kteří ji viděli, jako by se napojili na její úzkost a navzdory sobě samým se ji pokoušeli z Anny sejmut a odnést si ji s sebou, takže jejich úsilí vytvářelo nežádoucí spojení mezi dospělým a dítětem, a to až do okamžiku, kdy si navzájem zmizeli z očí. Většinou si Anna byla jistá jejich dobrými úmysly, ale zdálo se, že je pouze otázkou času, než ji někdo zastaví, a ona nevěděla, co by se pak mohlo stát.

Ovšem když utíkala ulicí, na tváři úsměv vyjadřující radostné očekávání, kolemjdoucí dospělí si jí sice pořád všímali, ale nesnažili se s sebou odnést její radost – ta v nich naopak vyvolávala podobné štěstí a s tímto pocitem, který byl za věčně hrozné vojenské okupace dvojnásob vítaný, si šli dál po svých, aniž Anně věnovali třeba jen stín myšlenky.

Takže sledujíc hubeného cizince, prošla kolem strážní na předměstí s radostí, nikoli s obavou na tváři a strážní jí věnovali nanejvýš letmý pohled, a než Anna osaměla ve ztemnělých kopcích, tato snaha předstírat radost se v ní přerodila v opravdové vzrušení.

Potíž byla, že hubeňour měl hodně dlouhé nohy, a aby mu Anna stačila, musela na každý jeho rychlý krok popoběhnout o tři čtyři. Když se nyní ocitli za městem a mimo dohled jeho

tisíců přemísťujících se obyvatel, Annu napadlo, že nastal čas, aby se oni dva opět setkali; koneckonců splnila úkol, který jí ten vysoký muž dal, to znamená, že se vyhýbala pozornosti tak dlouho, až se zdálo, že už nepřitahuje vůbec žádnou, a teď, v houstnoucí tmě, už docela toužila po bezpečí lidské společnosti.

Slunce už bylo mnoho minut za obzorem, když hubený muž náhle zastavil uprostřed silnice z udusané hlíny, jíž se držel. Znehybněl tak rychle a nečekaně, že Anna na okamžik sama strnula, než si uvědomila, že se jí naskýtá příležitost ho dohnat.

A právě v té chvíli nehybnosti Anně došlo, jak se ochladilo. Když sbíhala z vršku k vysokému muži, fičel kolem ní vítr, ale zrovna když si pomyslela, že už je natolik blízko, aby na něj mohla zavolat, muž se obrátil a dvojnásobnou rychlostí zmizel na temné, širé pastvině napravo.

Anna ho bez uvažování následovala.

A teprve když se ohlédla přes rameno směrem k silnici, uviděla rozhoupané, srážející se paprsky luceren a uslyšela hlasitý hovor. Ať už to byl kdokoli, ti lidé se blížili.

„Drž se z dohledu,“ řekl.

Už předtím dělalo Anně potíže udržet s hubeňourem krok. Teď se to zdálo málem nemožné. Co nejrychleji a nejtišeji rázoval od cesty do polí, a jak se kolem něj sbírala tma, Anna se začala obávat, že ho ztratí z očí. Dala se do klusu a pak do běhu a měla dojem, že jí trvalo celou věčnost, než vběhla za hubeným cizincem do neprozkoumané temnoty.

Než si toho stihla všimnout, tma byla hluboká a hustá, takže Anna sotva rozeznávala, kdo nebo co se pohybuje na polích před ní. Nejradši by vykřikla, cítila, jak v ní stále silněji pulzuje panika při pomyslení, že snad připadla na způsob, jak osamět ještě víc než dřív, ale nápad, že by měla zvýšit hlas, jako by jí

zapovídalo samotné vzezření tohoto dlouhána. Celá jeho existence byla jako olbřímí, tichý ukazovák pozvednutý ke rtům vesmíru.

Pst.

Jenomže pak to uviděla: ve tmě se z jakéhosi temnějšího kouta pastviny blížilo k hubenému cizinci tlumené, odražené poblikávání zastíněné lucerny; pohybovalo se za ním, ale před Annou. Zploštělý svit plamene byl nejasný, ale uprostřed náhle padnuvší noci Anniným očím připadal jako zářící maják a v jeho světle zřetelně rozpoznala postavu podsaditého, přísného muže, kráčejícího za napjatým vodítkem velkého psa.

Anna sice byla neobvykle vnímavá dívenka, ale v Krakově, odkud právě přicházela, nemusel být člověk obdařen obzvláště vytríbenými rozumovými schopnostmi, aby se poučil, co znamená pes na konci napjatého vodítka.

V jejím hlase nezaznělo žádné zaváhání. „Hej!“ křikla a ještě jednou: „Hej!“

V tu ránu se po ní otočily tři hlavy. Reakce vysokého cizince byla plynulá, téměř automatická, jako by si tuto scénu s Annou nazkoušeli předem.

„Ach!“ pronesl s nepopsatelnou úlevou, upustil brašnu, a co nejrychleji se rozběhl tam, kde stála Anna.

„Bohudík!“ řekl. „Jsi v pořádku?“

Anna se chystala promluvit, hubeňour však spláchl všechny chvíle, kdy by snad mohla něco říct, překotným proudem káravých a něžně úlevných slov. Bylo to samé „Propána, jak tě něco takového mohlo napadnout?“ a „Div jsem se strachy nezbláznil!“

Jednou dlouhou rukou si přitáhl Annu k boku. Druhou si z obličejů hbitě, obratně stáhl brýle a zastrčil je do vnitřní kapsy kabátu, který si zapnul až ke krku, aby pod jeho širokými vyhrnutými klopami schoval dobře ušitý oblek.